

**Federatie van ouderverenigingen en gebruikersraden in instellingen
voor personen met een handicap**

Verwelkoming

We waren te gast in Hagewinde Lokeren. Dit is een instelling van de zusters van Liefde gesticht op het einde van de negentiende eeuw. Het is een internaat en semi-internaat voor minderjarigen gespecialiseerd voor volgende doelgroepen: gedrags- en emotionele stoornissen, autismespectrumstoornissen, (licht) mentale handicap. Men werkt er samen met drie scholen voor buitengewoon onderwijs: kleuter, lager en secundair. Vooral de laatste jaren heeft men expertise opgebouwd op het vlak van gedrags- en emotionele stoornissen. Sinds kort is er een samenwerkingsverband op gang gebracht met een kinderpsychiatrische setting in Sint-Niklaas. Hagewinde bedient de ruime regio van Waas en Dender. Enkele decennia terug is vanuit de voorziening ook volwassenenwerking ontstaan en uitgebouwd. Op de centrale setting is de Torenstraat vlak onder de kerktoren huizen momenteel nog acht leefeenheden. Men werkt momenteel reeds gedecentraliseerd op vier plaatsen. Voor de toekomst heeft men verder de weg van de decentralisatie en delocatie gekozen. In de missie en opdrachtsverklaring van de voorziening staat de samenwerking met de ouders centraal. Hierbij streeft men ernaar enkel ondersteuning te bieden in zoverre noodzakelijk en wenselijk. Men appelleert maximaal op zelfsturing en zelfverantwoordelijkheid bij de ouders. De zorg en ondersteuningsrelatie waar men van uitgaat wordt gefundeerd op een relationele vertrouwensband. Men tracht deze zo optimaal mogelijk op te bouwen, te ontwikkelen en te continueren met het oog op de beste kwaliteit van leven voor de opgenomen gebruikers.

12/04/2008

Algemene vergadering Fovig

~ 1 ~

Voorzitter: Toon Callewaert, H. Consciencelaan 3, 8540 Deerlijk. Tel.: 056/327712. E-mail: toon.callewaert@telenet.be

Secretariaat: Luc De Vos, Tweebekenstraat 4, 9052 Zwijnaarde. Tel. : 09/2211589. Fax: 09/2211589. Gsm: 0479/337684.

E-mail: ldv.zwyn@skynet.be

Deel 1

Algemene vergadering van de leden

Statutair gedeelte

1 Hernieuwing Mandaten

- ✧ Volgende bestuurders vernieuwen hun mandaat voor een periode van 4 jaar.
 - o Julien Andries
 - o Toon Callewaert
 - o Paul Janssens
- ✧ Er wordt gevraagd naar nieuwe kandidaten voor West-Vlaanderen en Vlaams Brabant.
Alex Kinnet is kandidaat voor West-Vlaanderen en wordt door de algemene vergadering met algemeenheid van stemmen als bestuurder aanvaard

2 Huidige samenstelling van de Raad van Bestuur

✧ Julien Andries	OVL1
✧ Toon Callewaert	Vrz
✧ Willy De Keyser	OVL2
✧ Eric Devos	WVL1
✧ Monique Dumon	OVL3
✧ Roger Festraets	VLB1
✧ Paul Janssens	VLB2
✧ Armand Pauwels	LIM1
✧ Pierre Schreuders	ANT1
✧ Frans Snyers	ANT2
✧ Marc Van Gestel	LIM2
✧ Simonne Vanoppen	LIM3
✧ Hugo Verhoeven	ANT3
✧ Alex Kinnet	WWL2

3 Bestuursfuncties

- ✧ Voorzitter : Toon Callewaert
- ✧ Ondervoorzitter : Pierre Schreuders
- ✧ Penningmeester : Willy De Keyser
- ✧ Secretaris: Luc De Vos

4 Overzicht verrichtingen

OVERZICHT 2007

omschrijving	inkomsten	omschrijving	uitgaven
lidgelden 2007	366,00	Drukken tijdschrift	710,24
lidgelden 2008	2.282,00	secretariaatskosten	889,00
abonnementen tijdschrift 2007	210,00	jur advies, staatsblad en platform	246,74
abonnementen tijdschrift 2008	1.059,00	onkosten leden	726,98
algemene vergadering	504,00	algemene vergadering	575,00
intresten.	337,14	kosten rekeningen	33,89
sponsoring	500,00	divers (terugstorting)	189,00
Totaal ontvangsten	5.258,14	Totaal uitgaven	3.370,85
Saldo	1.887,29	Saldo	

5 Saldo Rekeningen

Rekeningen	Saldo	beweging	Saldo
	31/12/2006		31/12/2007
068-2030899-37	7.862,62	1.450,63	9.313,25
088-2088862-59	20.248,43	321,74	20.570,17
Kas	128,17	114,92	243,09
	28.239,22	1.887,29	30.126,51

12/04/2008

Algemene vergadering Fovig

~ 3 ~

Voorzitter: Toon Callewaert, H. Consciencelaan 3, 8540 Deerlijk. Tel.: 056/327712. E-mail: toon.callewaert@telenet.be

Secretariaat: Luc De Vos, Tweebekenstraat 4, 9052 Zwijnaarde. Tel. : 09/2211589. Fax: 09/2211589.

Gsm: 0479/337684.

E-mail: ldv.zwyn@skynet.be

6 Begroting 2008

Begroting 2008

omschrijving	inkomsten	omschrijving	uitgaven
lidgelden 2007	300,00	Drukken tijdschrift	950,00
lidgelden 2008	2.600,00	secretariaatskosten	1.250,00
abonnementen tijdschrift 2007	150,00	jur advies, staatsblad en platform	250,00
abonnementen tijdschrift 2008	1.050,00	onkosten leden	850,00
algemene vergadering	500,00	algemene vergadering	500,00
intresten.	350,00	kosten rekeningen	50,00
sponsoring	500,00	divers	0,00
Totaal ontvangsten	5.450,00	Totaal uitgaven	3.850,00
◇ Saldo	1.600,00	Saldo	

7 VZW verplichtingen

- ◇ Kwijting van bestuurders
- ◇ Aktes en Mandaten
 - o Dagelijks bestuur
 - o VGPH
 - o Provinciale ROG's
 - o Stuurgroepen en Samenwerkingsverbanden

8 Mededelingen

◇ Leden

o 2008	100
o 2007	91
o 2006	97
o 2005	97
o 2004	107
o 2003	101
o 2002	100
o 2001	90

◇ Abonnementen

o 2008	195	(waarvan 95 uitsluitend abonnement zonder lidgeld)
o 2007	171	(waarvan 80 uitsluitend abonnement zonder lidgeld)
o 2006	172	(waarvan 75 uitsluitend abonnement zonder lidgeld)
o 2005	167	(waarvan 70 uitsluitend abonnement zonder lidgeld)
o 2004	173	(waarvan 66 uitsluitend abonnement zonder lidgeld)
o 2003	172	(waarvan 71 uitsluitend abonnement zonder lidgeld)

12/04/2008

Algemene vergadering Fovig

~ 4 ~

Voorzitter: Toon Callewaert, H. Consciencelaan 3, 8540 Deerlijk. Tel.: 056/327712. E-mail: toon.callewaert@telenet.be

Secretariaat: Luc De Vos, Tweebekenstraat 4, 9052 Zwijnaarde. Tel. : 09/2211589. Fax: 09/2211589.

Gsm: 0479/337684.

E-mail: ldv.zwyn@skynet.be

- o 2002 168
- o 2001 157

9. Activiteitenverslag

9.1. Map gebruikersraden:

Zoals voorzien eind vorige periode werd door de verschillende provincies gekozen voor een specifiek onderwerp om het op te nemen in de map gebruikersraden, ter ondersteuning van al onze leden gebruikersraden en oudercomités te lande. De behandelde thema's hebben te maken met belangrijke items die in de meeste gebruikersraden aan bod komen. Zo werd door Limburg gekozen voor het facet rouwverwerking, door Oost-Vlaanderen voor klachtenbehandeling.

Er werd met webmaster Marc Van Gestel afgesproken dat deze teksten verder in pdf-formaat zullen opgenomen worden op de website. Volgende teksten zijn thans beschikbaar:

1. Handelingsplan.
2. Relatie en Seksualiteit.
3. Rouwen
4. Tevredenheidsonderzoek.
 - 4.1. Tevredenheidsonderzoek - inleiding vragenlijst
 - 4.2. Tevredenheidsonderzoek - vragenlijst (EXCEL)
5. Vrijheidsbeperkende maatregelen.
6. Oudercomité versus gebruikersraad
7. Voorlopige bewindvoering.
8. De behandeling van klachten van gebruikers

Op deze manier kunnen alle teksten uit de map gedownload worden van onze website (www.fovig.be), en vrij gebruikt worden voor de eigen werking.

De gedrukte versie zal daarom niet meer verder aangevuld worden, alle teksten kunnen gewoon uitgeprint worden in een opmaak die overeenstemt met die van de map.

9.2. **VGPH**

9.2.1. Deelname aan de Raad van Bestuur: net zoals vorig jaar bleef Toon Callewaert de functie vervullen van ondervoorzitter van deze Raad van Bestuur. Door het spoedig wegvallen van voorzitter Jean-Paul Meirens werd Toon de facto dienstdoend voorzitter gedurende het grootste gedeelte van het jaar. Gezien de soms moeilijke verenigbaarheid van de functies van voorzitter van VGPH en van FOVIG, werd gezocht naar een alternatief. Daarom gaf Toon eind 2007 op de laatste algemene vergadering zijn ontslag binnen de Raad van Bestuur van VGPH, en stelde tegelijk Hugo Verhoeven voor als zijn vervanger. Deze vervanging werd aanvaard, en inmiddels werd Hugo verkozen als voorzitter van VGPH.

9.2.2. Deelname aan de Algemene Vergadering van VGPH:
Zowel Hugo Verhoeven als Toon Callewaert blijven voor Fovig deel uitmaken van deze algemene vergadering.

9.2.3. Op 9/10/07 werd een delegatie gevormd van bestuursleden VGPH en enkele leden van de werkgroep zorggradatie uitgenodigd voor een onderhoud met minister Vanackere. Paul en Toon maakten deel uit van deze delegatie, die vooral een experiment PGB en de nood aan zorgvernieuwing zou aanbevelen aan de minister.

9.2.4. Toen het Raadgevend Comité VAPH moest samengesteld worden in oktober 2007 bleek er voor Fovig geen rechtstreekse plaats in de herberg. VGPH mocht wel vertegenwoordigd worden: naast twee vrouwelijke kandidaturen vanuit Fevlado werden de kandidaturen van Toon en Hugo aanvaard binnen de Raad van bestuur van VGPH. Tot op heden heeft de minister nog geen beslissing genomen aangaande de nieuwe samenstelling van de Raad van Advies VAPH.

9.2.5. In de loop van het jaar groeide de bezorgdheid rond de werking van VGPH, en de mate waarin deze binnen de krijtlijnen van het zorgregiebesluit bleef: een aantal kritische bedenkingen werden gedaan vanuit Fovig, Inclusie Vlaanderen, KVG en Gezin en Handicap. Een delegatie van deze verenigingen had een uitvoerig

gesprek met bestuursleden van VGPH, waarin alle kritische bedenkingen werden opgelijst.

Bedoeling is verder te zoeken om mits duidelijke afspraken en een concrete visie over de werking van het VGPH te komen tot een betere samenwerking met directie en personeel van het VGPH. Hoewel aanvankelijk bemoeilijkt door het uitlekken van een eerste gedachtewisseling, verliep dit gesprek op een constructieve manier.

9.2.6. Beleidsgroep Persoonlijke Toekomstplanning:

Je dromen verwezenlijken, meer vat krijgen op je eigen leven, je eigen keuzes maken: het zijn dingen die iedereen wil, maar voor veel mensen met een handicap is het niet gemakkelijk. Ondersteuning hierbij was de laatste jaren een hot item onder de benaming '(zorg)trajectbegeleiding'.

Diverse experimenten terzake werden in een recent verleden opgezet, en spijtig genoeg beëindigd zonder gecontinueerd te worden.

VGPH kreeg bijkomende subsidies om een vorm van trajectbegeleiding uit te werken, voor een periode van drie jaar: 2006-2008. De opdracht werd in een soort 'onderaanneming' toegewezen aan vzw PLAN, onder de benaming 'Persoonlijke Toekomstplanning (PTP)'. Dit onderwerp wordt trouwens straks behandeld in de vormingscomponent die we ook in deze algemene vergadering hebben voorzien.

Ter ondersteuning van dit project werd in de school van VGPH een beleidsgroep opgericht, waar ondervoorzitter Pierre Schreuders deel van uitmaakt.

9.2.7. Werkgroep Zorgregie:

Net zoals vorig jaar bleef Hugo een trouw lid van deze werkgroep. Ook Monique Dumon maakte deel uit van deze groep, die zich buigt over aspecten die volkomen in de lijn liggen van de opdrachten VGPH. Ook FOVIG bekommert zich om deze materie, en staat vooral kritisch tegenover de uitvoeringsrichtlijnen die sinds begin dit jaar van kracht zijn.

9.2.8. ROG-werking provinciaal

Het Regionaal Overlegnetwerk gehandicaptenzorg heeft als opdracht de vraag van wachtenden op zorg en ondersteuning zo eerlijk mogelijk op het (al te beperkte) aanbod af te stemmen, langs vooral zorgvraagregistratie en zorgbemiddeling. Zorgafstemming en zorgplanning moeten richtlijnen geven om te bepalen waar het meeste nood is aan bepaalde vormen van zorg, en moeten aldus de toekomstige noden helpen invullen. Zowel op het terrein van de regionale cellen als op dat van de provinciale stuurgroepen zijn mensen van Fovig actief in de meeste provincies. In Oost-Vlaanderen (Julien Andries) en Antwerpen lever(d)en we de ondervoorzitter van de stuurgroep. Onze mensen nemen ook actief deel aan de voorbereidende vergaderingen, waar gebruikersstandpunten vastgelegd worden met ondersteuning van de professionelen van VGPH.

9.3. **Zorggradatie**

9.3.1. Stuurgroep zorggradatie VAPH

Aangezien er op de laatste vergadering van deze stuurgroep geen akkoord was over de manier waarop de studiecél van VAPH de personeelsverdeling wou invullen en over hoe er verder met modules moest gewerkt worden, is de werking van deze stuurgroep voorlopig opgeschort.

Er werd door de minister een nieuwe werkgroep ZORGVERNIEUWING in leven geroepen waaraan een drietal technische werkgroepen zullen gekoppeld worden. Eén werkgroep voor de opvolging van het PGB-experiment, één die een nieuwe regelgeving voor de nieuwe woonvormen moet uitwerken en één werkgroep zorggradatie. Zowel in de stuurgroep als in de technische werkgroepen zullen gebruikersverenigingen vertegenwoordigd zijn.

9.3.2. Werkgroep Gebruikersverenigingen i.v.m. zorggradatie.

Deze werkgroep met vertegenwoordigers van FOVIG, KVG-Gezin en Handicap, Inclusie Vlaanderen en VFG en met ondersteuning van VGPH werd geleid door Paul Janssens.

Er werd een nota opgesteld "Voorwaarden voor gebruikers i.v.m. het project zorggradatie". In deze nota worden duidelijk de gebruikersstandpunten geformuleerd betreffende deze materie. Mits kleine aanpassingen werd deze nota mede onderschreven door alle verenigingen die lid zijn van VGPH. Deze nota werd aan minister Vanackere en aan het Vlaams Agentschap bezorgd. Deze nota werd ook aan de koepels van voorzieningen PPG en VMW bezorgd en met hen besproken. Deze nota is voor gebruikers de basis voor de verdere uitwerking van het PGB en de zorgvernieuwing.

9.4. **Inspraak en participatie**

9.4.1. Werkgroep Inspraak en Participatie

Deze werkgroep met vertegenwoordigers van FOVIG, KVG - Gezin en Handicap, Inclusie Vlaanderen en VFG heeft het voorbije jaar de heropstart van de SOG Kwaliteit in het VAPH voorbereid.

Deze werkgroep zal een deregulering of herregulering van de regelgeving moeten voorbereiden. Monique en Paul maken sturend deel uit van deze werkgroep.

Ter voorbereiding van een heropstart van de Sectorale Overleggroep VAPH werd rond de kwaliteitseisen en de inspraakbesluiten een werkdocument opgesteld waarbij belangrijke artikels uit verschillende regelgevingen werden samengebracht. Dit werkdocument werd ook binnen het bestuur van FOVIG uitvoerig besproken. Het werd zowel aan minister Vanackere als aan het Vlaams Agentschap bezorgd.

Deze nota werd tevens aan de koepels van PPG en VMW bezorgd en met hen besproken. Dit werkdocument werd ook verder toegelicht ter gelegenheid van het bezoek aan de minister en Rietje Pauwels van het kabinet in februari.

9.4.2. Sectorale Overleggroep Vlaams Agentschap

Zowel het kabinet als VAPH hebben de heropstart van deze overleggroep begin dit jaar aangekondigd. Monique Dumon zal voor FOVIG de werkzaamheden van deze overleggroep opvolgen.

Monique is verder ook actief in het Steunpunt Expertisenetwerken (SEN), een vijfjarenplan dat eind 2008 afloopt, en waar ze zich vooral bekommerde om de problematiek van personen met verstandelijke beperkingen en bijkomende gedragsproblemen.

9.5. **Acties en bevragingen**

9.5.1. Limburg: financiële positie van de gebruiker in voorzieningen;

Marc Van Gestel deed terzake heel wat opzoekingswerk, en gaf ook toelichting

9.5.1. Enquête integratietegemoetkoming.

Vertrekkend van een eigen juridisch initiatief, deed Marc ook een voorstel tot bevraging van voorzieningen, op initiatief van FOVIG. De koepels van voorzieningen waren bereid hun leden ervoor warm te maken, en we kregen dan ook een ruime respons op onze vragenlijst. De resultaten werden op de bestuursvergaderingen toegelicht

9.5.1. Zorgverzekering:

Vanuit Oost-Vlaanderen kwamen kritische vragen omtrent de zorgverzekering, waar personen met handicap wel mogen betalen, maar slechts in beperkte mate van kunnen genieten. Toon kreeg van uit CM een aantal antwoorden, en nam verder contact op met een aantal parlementairen. Enkelen onder hen formuleerden een uitvoerig en bevredigend antwoord.

9.6. **Contacten met kabinet en ministers van welzijn**

9.6.1. Minister Vervotte

In antwoord op onze 'dwingende aandachtspunten', voorgelegd op onze vorige algemene vergadering, kregen we op 1 juni 07 een uitvoerig schriftelijk antwoord van minister Vervotte.

9.6.1. Minister Vanackere

In september 2007 schreven we de nieuwe minister aan, met onze belangrijkste teksten en aandachtspunten, en met een vraag voor een onderhoud. Aanvankelijk ontvingen we een schriftelijk antwoord begin januari 2008. Er volgde onverwacht een voorstel tot gesprek met de minister begin februari. In dit gesprek profileerden we ons als kritische gesprekspartners met een opbouwende instelling, en werden als dusdanig ook door de minister gewaardeerd. Aansluitend werd met Ritje Pauwels nader ingegaan op de suggesties rond inspraak en participatie.

In afspraak met VGPH namen wij op 13.03.2008 deel aan de acties vanuit gebruikersorganisaties ter gelegenheid van de voorstelling door minister Vanackere van zijn uitbreidingsbeleid. Deze actie verliep in een serene sfeer.

9.7. **Diverse items die aan bod kwamen op Vlaams en provinciaal niveau:**

Een aantal belangrijke teksten werden binnen deze bestuursgroepen in detail besproken:

9.7.1. De vermelde teksten rond zorggradatie en rond inspraak en participatie

9.7.2. De belangrijkste besluiten van de studie van Lien van de Wiel, en hun mogelijke impact op onze werking.

9.7.3. Teksten in verband met persoonsgebonden budget, en mogelijke experimentele projecten rond persoonsgebonden convenanten.

9.7.4. De teksten van VGPH rond het driesporenbeleid trajectbegeleiding

9.7.5. De teksten rond zorgvraagverduidelijking

9.7.6. De uitvoeringsbesluiten zorgregie, die voor gebruikers een aantal kritische vragen uitlokken, o.m. de mogelijkheid van terugzetten van de urgentiecode bij weigeren van een voorstel, en de vrees voor continuïteitsverlies binnen eenzelfde voorziening waar internaatsbewoners uitgeschreven dienen te worden en op de wachtlijst geplaatst.

9.8. **Aanpassingen website**

Marc Van Gestel blijft de website opvolgen en actueel houden, o.m. door het systematisch inbrengen van nieuwe informatieve teksten zodra ze klaar zijn.

9.9. **FOVIG – blad**

Het Fovig-blad verscheen het voorbije jaar 4 maal.

Het blijft onze volle bekommernis om dit blad een zinvolle inhoud te geven.

Paul Janssens blijft het beheer van ons tijdschrift op zich nemen, maar doet een dringende en continue oproep naar alle beheerders maar zeker ook naar alle leden om hem tijdig te voorzien van bruikbare teksten.

9.10. **Provinciale werking**

De werking van FOVIG speelt zich vooral af op het terrein van de verschillende provincies. Hier wordt gezorgd voor uitwisseling van ervaringen, worden lokale initiatieven genomen, die soms ook doorgetrokken worden op het landelijke niveau, gebeurt doorstroming van informatie van en naar dat landelijke niveau. Het is steeds even belangrijk dat de landelijke en de provinciale werking mekaar blijven voeden en ondersteunen, en we proberen dan ook de communicatiekanalen zo open mogelijk te houden.

Deel 2

Inhoudelijk gedeelte

Persoonlijke toekomstplanning

Door Mieke Blontrock

Theoretisch concept

PTP gekaderd binnen het burgerschapsmodel

In de zorg voor mensen met een handicap zijn er verschillende denkmodellen aanwezig, waar telkens een bepaald mensbeeld aan ten grondslag ligt dat invloed heeft op de manier waarop er gehandeld wordt.

Vanuit die verschillende denkkaders werden in de loop der jaren ook allerlei methodieken en systemen ontwikkeld om enerzijds zicht te krijgen op 'de mens' en anderzijds het handelen te ondersteunen. Denk maar aan de vele intelligentie-, taal- en motoriektests en de vele vragenlijsten rond zelfredzaamheid, ... binnen het functioneel model die een beeld geven over het functioneringsniveau van een persoon en de vele revalidatieprogramma's die als doel hebben het wegwerken van tekorten of achterstand.

Eén van de nieuwste denkkaders binnen de zorg voor mensen met een handicap is het burgerschapsmodel of mensenrechtenmodel dat, zoals de naam al laat vermoeden vertrekt van een mensbeeld waarin iedereen (met of zonder handicap) het recht heeft op een kwaliteitsvol leven in de samenleving. Geert van Hove (2000) stelt dat iedereen het recht heeft om volwaardig te kunnen participeren aan de maatschappij. Mensen met een handicap hebben recht op een volwaardige plaats in de samenleving, op gelijke rechten en gelijke kansen. Iedere burger heeft het recht om zijn bestaan op individuele wijze in te vullen en de samenleving moet van die

12/04/2008

Algemene vergadering Fovig

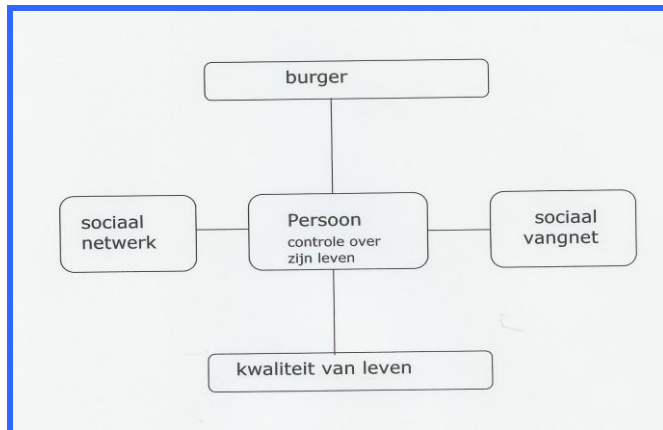
~ 13 ~

Voorzitter: Toon Callewaert, H. Consciencelaan 3, 8540 Deerlijk. Tel.: 056/327712. E-mail: toon.callewaert@telenet.be

Secretariaat: Luc De Vos, Tweebekenstraat 4, 9052 Zwijnaarde. Tel. : 09/2211589. Fax: 09/2211589. Gsm: 0479/337684.

E-mail: ldv.zwyn@skynet.be

aard zijn dat elke burger de kans krijgt om zichzelf te ontplooiën, ook als men in situaties komt waar men meer dan gewone ondersteuning nodig heeft.

In het burgerschapsmodel heeft het sociaal netwerk (familie en vrienden) een heel centrale rol: het zijn zij die de centrale persoon mee ondersteunen in de realisatie van zijn of haar wensen en verwachtingen. Dit geldt niet alleen voor mensen met beperkingen: men gaat er van uit dat elke burger andere mensen nodig heeft om gelukkig te zijn. Over hoe groot dit netwerk moet zijn, hoe deze contacten worden ingevuld, ... bestaan er geen regels of normen: elke persoon moet dit voor zichzelf invullen.

In relatie met anderen bouwt iedereen zijn eigen leven uit. Op sommige momenten kiezen we ervoor volledig zelf keuzes te maken, op andere momenten zoeken we steun bij mensen die ons dierbaar zijn, en op nog andere momenten doen we beroep op mensen die betaald worden om goederen of diensten te leveren. Van dit vangnet verwachten we een hoge professionaliteit, maar deze professionaliteit ligt niet in het invullen van hoe de ondersteuning er moet uitzien, wel in de realisatie ervan.

Kernbegrippen in dit denkkader zijn onder andere:

2.1.1. Kwaliteit van leven

Iedereen heeft recht op een kwaliteitsvol leven. Kwaliteit van leven gaat over kwaliteit van bestaan, en dit omvat veel meer dan kwaliteit van zorg. Een kwalitatief goed bestaan betreft voor mensen met een handicap dezelfde soort zaken als voor elke burger, zoals gewaardeerd worden om wie je bent, zeggenschap hebben over je leven, verbonden zijn met andere mensen, ...

12/04/2008

Algemene vergadering Fovig

~ 14 ~

Voorzitter: Toon Callewaert, H. Consciencelaan 3, 8540 Deerlijk. Tel.: 056/327712. E-mail: toon.callewaert@telenet.be

Secretariaat: Luc De Vos, Tweebekenstraat 4, 9052 Zwijnaarde. Tel. : 09/2211589. Fax: 09/2211589. Gsm: 0479/337684.

E-mail: ldv.zwyn@skynet.be

Uiteraard veronderstelt een kwalitatief goed bestaan ook dat in primaire behoeftes is voorzien zoals gezondheid, materiële zekerheid, ...
Het veronderstelt ook dat ieder persoon mogelijkheden krijgt om voor hem of haar belangrijke doelen in het leven na te streven, zeker met betrekking tot de leefsituatie, nieuwe ervaringen op te kunnen doen, aangesproken wordt op mogelijkheden en ambities.

Volgens Schalock (1997) wordt kwaliteit van leven ervaren wanneer de basisbehoeften van een persoon vervuld zijn en wanneer hij dezelfde mogelijkheden heeft als ieder ander om doelen na te streven en te bereiken in de grote levensdomeinen van huis, gemeenschap, school en werk.

John O'Brien stelt dat, van zodra mensen afhankelijk worden van de zorg, er 5 gebieden zijn die onmiddellijk bedreigd worden. Het zijn gebieden waar, wanneer er onvoldoende aandacht aan besteed wordt, mensen met een ondersteuningsnood een stap terug zetten met betrekking tot hun kwaliteit van leven. Deze 5 gebieden zijn relaties, keuze en zeggingschap, capaciteiten, status en respect en tot slot het hebben van een plaats in de samenleving.

Relaties

'It is impossible to over-emphasise the immense need people have to be really listened to, to be taken seriously, to be understood. No one can develop freely in this world and find a full life, without feeling understood by at least one person' Paul Tournier

Het sociaal netwerk staat in voor een groot aantal ondersteunende functies in het leven van elke persoon. Het kan de draaglast van een persoon verhogen, zekerheid verschaffen in tijden van stress en veranderingen, emotioneel ondersteunen en praktische hulp bieden. Van zodra mensen voor langere tijd beroep moeten doen op residentiële ondersteuning wordt hun natuurlijk netwerk vlug bedreigd: het onderhouden van bestaande relaties vergt veel meer energie en het uitbreiden van een kennissenkring wordt minder evident, onder andere door het feit dat de mogelijkheden om nieuwe mensen te leren kennen verkleinen.

Kiezen

Mensen met een handicap verliezen zeer vlug de controle over waar hun eigen leven naar toe gaat, wat er gaat gebeuren. Kiezen houdt niet alleen de vrijheid om te kunnen kiezen in, het gaat om meer: het gaat om zeggenschap, om het recht zich te ontwikkelen in een richting die hij of zij wil, het gaat om, door middel van keuzes, uitdrukking te kunnen geven aan een eigen identiteit. Het kunnen kiezen, het opkomen voor eigen belangen en belangen van anderen, veronderstelt een bewustwordingsproces, waar iedereen kans moet toe krijgen.

Het recht op eigen keuzes betekent niet dat het recht op ondersteuning vervalt. De essentie ligt namelijk in het vinden van de juiste balans tussen ondersteunen en het geven van autonomie: het zoeken naar de juiste ondersteuning zodat het zeggenschap en de keuzevrijheid van de persoon zo optimaal mogelijk is. Wanneer die ondersteuning geboden wordt door mensen die sterk betrokken zijn op de centrale persoon hebben we de beste garanties dat die ondersteuning goed gebeurt en gericht is naar het verhogen van de kwaliteit van leven.

De term empowerment, die in dit verband vaak in de mond genomen wordt, houdt in dat mensen macht verwerven over hun eigen leven. Vanuit het perspectief van het verlenen van macht, gaat empowerment over een verschuiving of een herverdeling van macht en verantwoordelijkheid van beroepsmensen naar personen met een handicap en/of hun families.

Empowerment betekent ook dat mensen meer greep op hun eigen leven krijgen, meer verantwoordelijkheid, recht op risico's, leerervaringen, recht op een andere toekomst dan deze die begeleiders of zelfs ouders soms voor hen uitgestippeld hadden.

Capaciteiten en kernkwaliteiten

Het burgerschapsmodel vertrekt vanuit het idee dat iedereen een zinvolle bijdrage kan leveren aan de samenleving. Dit betekent dat we op zoek moeten naar capaciteiten, vaardigheden en mogelijkheden van mensen en hen de ruimte geven deze te ontwikkelen, te ontplooien, ...

Bij mensen met beperkingen zijn capaciteiten vaak minder gebaseerd op verworven vaardigheden, kennis en kunde en dient men op zoek te gaan

naar kernkwaliteiten: eigenschappen van mensen die tot het wezen, de kern van een persoon behoren. De kernkwaliteit kleurt een mens, het is de specifieke sterkte waar we bij hem of haar direct aan denken.

John O'Brien stelt dat, eenmaal je een ondersteuningsnood hebt, het risico groot is dat deze capaciteiten onvoldoende kans krijgen te groeien en ontwikkelen, mede door de grote aandacht die geschonken wordt aan het zoveel mogelijk opheffen van de beperkingen en tekorten.

2.1.2. Burger in de samenleving

Wil men alle mensen met en zonder handicap een plaats geven in onze samenleving, dan dient men te streven naar een inclusieve samenleving en hiervoor is een proces nodig dat start met het waarderen van diversiteit binnen een gemeenschap. Men zoekt de positieve kanten en talenten, die naast de beperking ook bestaan. Men legt de nadruk op de sociaal-emotionele dimensie, namelijk het verweven raken van het bestaan van personen met een verstandelijke handicap met het bestaan van anderen (Van Hove, 1998)

Douwe Van Houten (2004) spreekt in dit verband van een gevarieerde samenleving, die gekenmerkt wordt door:

- gelijkwaardigheid: iedereen mag er zijn en iedereen heeft recht op respect. Daar waar nodig is biedt de samenleving sociale ondersteuning
- diversiteit: mensen zijn verschillend en deze verschillen worden gerespecteerd.

2.1.3. Van zorg naar ondersteuning

Binnen het burgerschapsmodel wordt, zoals reeds aangegeven, de plaats en rol van het sociale netwerk anders ingevuld.

Wil men mensen daadwerkelijk persoonlijk ondersteunen om een leven te leiden dat zij graag zouden willen leiden en dat bij hen past, zijn er wezenlijke veranderingen nodig. Veranderingen in visie en in waarden van waaruit men denkt en handelt als professionelen en veranderingen in structuren. De zorg, in zijn huidige opzet en organisatie, geeft als zodanig beperkingen in de kwaliteit van bestaan van mensen.

Onder andere doordat 'zorg' nu nog hoofdzakelijk verleend wordt via voorzieningen, zijn mensen genoodzaakt zich daar in te schikken en zich aan te passen. De keuze en zeggenschap van mensen met een handicap gaat nu nog vaak zover als het aanbod van de organisatie reikt.

Het betreft hier dus ook een herverdeling van de macht van de professionelen naar de persoon met een ondersteuningsnood toe.

De laatste jaren zien we dat dit proces van zorg naar ondersteuning in de zorg voor personen met een handicap steeds meer ingang vindt. Zo is er een evolutie merkbaar van een aanbodsgestuurde zorg naar een meer vraaggestuurde ondersteuning. Zowel binnen de sector van zorg voor mensen met een handicap als binnen de geestelijke gezondheidszorg, het maatschappelijk werk, de ouderenzorg en de jeugdhulpverlening is men op zoek naar methodieken om de theoretische uitgangspunten in de praktijk om te zetten.

Dit vertaalde zich onder andere in allerlei vormen van case management, desinstitutionalisering, PAB, PGB, ...

2.1.4. De strategie van persoonlijke toekomstplanning

In het zoekproces naar de implementatie van het burgerschapsmodel werd en wordt de nood aan nieuwe strategieën, nieuwe 'handvaten' om mee aan de slag te gaan heel sterk gevoeld, want de bestaande 'middelen' vanuit vooral functionele denkmodellen blijken ontoereikend.

Het doel van deze strategieën moet zijn:

Het verhogen van de mogelijkheden van een persoon met een ondersteuningsnood om zijn een eigen leven uit te bouwen in onze samenleving, keuzes te maken, vrienden te hebben en uitdagingen aan te gaan.

Uit onderzoek en ervaring blijkt dat de kans om dit doel te bereiken het grootst is als de persoon met een ondersteuningsnood

- de controle (terug)krijgt over zijn leven
- en hij in de uitbouw van zijn leven ondersteund wordt door familie en vrienden.

Dit is echter niet evident. Het gaat hier over een herverdeling van de macht, en dit op verschillende niveaus: enerzijds is er een herverdeling

van de macht van de professionelen naar de persoon met een handicap en zijn netwerk. Een delicaat punt is de verschuiving van "de macht" binnen het netwerk (de ouders, broers en zussen) naar de centrale persoon toe. Dit is een heel moeizaam proces, waar zeer zorgvuldig dient mee omgegaan te worden wil men geen schade berokkenen aan de centrale persoon, zijn band met familie, vrienden en professionelen.

Zo'n processen dienen dan ook zeer goed voorbereid, gepland en onderbouwd te zijn, vandaar de noodzaak aan gefundeerde strategieën die reeds hun degelijkheid en nut bewezen in de praktijk.

De voorbije jaren werden zo'n strategieën ontwikkeld door o.a. John O'Brien en Michael Smull, in o.a. Canada, de Verenigde Staten en Engeland.

Strategieën die gebundeld worden onder de noemer "person centered planning", in Vlaanderen vertaald naar persoonlijke toekomstplanning (PTP).

PTP gekaderd binnen het geheel van planningsprocessen in de zorg

Voor we verder ingaan op de strategieën van persoonlijke toekomstplanning willen we eerst nog kort de relatie tot andere – reeds bestaande – planningsprocessen in de zorg schetsen.

2.2.1. Persoonlijke toekomstplanning (PTP)

PTP is een langdurig proces waarin de persoon met een ondersteuningsnood en zijn netwerk de lijnen uitzetten van hoe de centrale persoon wil leven en dit op alle levensdomeinen.

De kracht van dit proces ligt, zoals verder nog zal blijken, in het feit dat de centrale persoon nooit alleen komt te staan met zijn dromen en verwachtingen maar ten allen tijde kan terugvallen op een groep betrokken mensen die er mee voor gaan en actief mee denken en zoeken.

Als de centrale persoon in de uitbouw van zijn leven ondersteuning nodig heeft op één of meerder levensdomeinen, wordt in een actieplan uitgeschreven welke ondersteuning nodig is en op welke manier die best ingevuld wordt. Het opstellen van zo'n plan is volledig in handen van de centrale persoon en zijn netwerk en wordt regelmatig bijgewerkt.

Als voor de vraag naar ondersteuning beroep dient gedaan te worden op bestaande diensten of organisaties is een ondersteuningsplan (of wat men

vroeger handelingsplan noemde) nodig. De laatste jaren zien we op dit vlak een duidelijke evolutie daar waar vroeger veel meer sprake was van één allesomvattend handelingsplan (zeker bij mensen die beroep deden op residentiële zorg) zien we nu een versnippering van de zorg, waardoor er vaak verschillende 'plannen' zijn in verschillende diensten of organisaties, die elk een deelaspect van de zorg omvatten, vaak nog in een bepaalde levensfase van de centrale persoon. Het bewaken van de grote lijnen, de prioriteiten en de doelen en het behouden van het totaalbeeld wordt hierdoor steeds belangrijker, iets wat binnen het PTP proces gebeurt.

2.2.2. Persoonlijke ondersteuningsplanning (ELP)

Vertrekkend van de capaciteiten van de centrale persoon, zijn wensen en verwachtingen kunnen vanuit een PTP-proces vragen geformuleerd worden naar bepaalde ondersteuningsvormen: een (semi-)residentiële setting, een dagcentrum, ambulante ondersteuning, ...

Sinds het kwaliteitsdecreet zijn alle organisaties en diensten verplicht een persoonlijk handelingsplan voor elke cliënt uit te werken met daarin de doelstellingen, ...

Persoonlijke toekomstplanning is geenzins een vervanging van dit planningsgebeuren. Het dit gezien te worden als een aanvulling, een goede start en tegelijk een goed houvast, waardoor de afstemming van 'de zorg' op de vraag van de centrale persoon nog optimaler kan verlopen.

Zoals reeds aangegeven bepaalt het denkkader van waaruit een organisatie denkt heel sterk het handelen. Dit vertaalt zich dan ook in de manier waarop het planningsproces wordt uitgewerkt: de mate van betrokkenheid van de centrale persoon en zijn netwerk, de mate waarin vertrokken wordt van de wensen, verwachtingen en capaciteiten van de centrale persoon, de mate van inclusieve oplossingen varieert sterk van organisatie tot organisatie.

Het feit dat een dienst of organisatie vanuit het burgerschapsmodel aan de slag wil gaan betekent dat men beseft dat fundamentele veranderingen voor de centrale persoon gekoppeld zijn aan de bereidheid om als dienst of organisatie te gaan zoeken naar nieuwe manieren om ondersteuning te bieden, vertrekkend van de wensen en verwachtingen van de centrale

persoon, zonder daarbij hun kerntaak, met name het bieden van kwalitatief hoogstaande ondersteuning, uit het oog te verliezen.

Het is een zoektocht naar hoe het 'meso-niveau' (= de georganiseerde zorg) mee kan werken aan de implementatie van het burgerschapsmodel.

Ook voor deze vorm van planning werden binnen het burgerschapsmodel strategieën ontwikkeld. In Engelstalige literatuur spreekt men van essential lifestyleplanning (ELP), in Vlaanderen gebruikt men de term persoonlijke ondersteuningsplanning.

De kern van deze vorm van plannen ligt in de uitbouw van een constructieve samenwerking tussen de zorg en de centrale persoon en zijn netwerk. Het is een plan waarin vraag en aanbod op elkaar worden afgestemd en het heeft betrekking op dat onderdeel van het leven van de persoon waar professionele ondersteuning gewenst is.

Voor mensen die een leven uitbouwen in de samenleving moet persoonlijke ondersteuningsplanning gezien worden als een verdere specificatie van die onderdelen van het person centered plan waar professionele zorg noodzakelijk is.

Voor mensen wiens leven zich volledig binnen de zorg afspeelt (en bij wie er geen wens is tot fundamentele veranderingen op vlak van wonen, werken, ...) is deze vorm van planning dan weer meer aangewezen dan persoonlijke toekomstplanning op zich want veranderingen in de kwaliteit van leven hier en nu zijn pas mogelijk als ook de professionelen mee in de planning betrokken worden. De actiemogelijkheden van een PTP-steungroep waar alleen de centrale persoon en familie en vrienden betrokken zijn is uiterst beperkt als het leven van de centrale persoon zich bijna volledig binnen de zorg afspeelt. Het uitbreiden van de groep met betrokken professionelen én het engagement van de betrokken dient of organisatie zijn in zo'n situaties noodzakelijke voorwaarden om veranderingen teweeg te kunnen brengen in het leven van de centrale persoon.

Binnen deze cursus wordt niet verder ingegaan op deze specifieke strategie. Mocht u interesse hebben om hierover meer te weten, neem contact op met onze dienst. Er worden naar analogie met deze opleidingen ook opleidingen 'persoonlijke ondersteuningsplanning' georganiseerd.

Concrete voorstelling

Inleiding

Deze tekst wil aan professionelen, ouders, netwerkliden meer achtergrondinformatie verstrekken rond Persoonlijke Toekomstplanning. Naast een korte omschrijving wordt er ingegaan op de verschillende stappen binnen zo'n proces en de verschillende strategieën die kunnen gebruikt worden. Tenslotte wordt er ook kort stilgestaan bij een aantal voorwaarden die de kans op duurzame verandering verhogen. Uiteraard is het niet noodzakelijk dat, zeker bij de start van een proces, alle voorwaarden reeds vervuld zijn, ze vormen echter wel succesfactoren op lange termijn.

Persoonlijke Toekomstplanning ?

Persoonlijke Toekomst Planning is een langdurig proces waarin de persoon met een ondersteuningsnood en zijn netwerk de lijnen uitzetten van hoe de centrale persoon wil leven en dit op alle levensdomeinen. De kracht van dit proces ligt, zoals zal blijken, in het feit dat de centrale persoon nooit alleen komt te staan met zijn dromen en verwachtingen maar ten allen tijde kan terugvallen op een groep betrokken mensen die er mee voor gaan en actief mee denken en zoeken.

Persoonlijke Toekomstplanning is een proces waarin mensen met een ondersteuningsnood samen met anderen op zoek gaan en ontdekken hoe ze willen leven en een plan ontwikkelen met als doel de ondersteuning te realiseren die nodig is om het eigen levensplan ook te kunnen verwezenlijken.

De 5 stappen binnen Persoonlijke Toekomstplanning

Stap 1: de opstartfase

Het vormen van een steungroep

Persoonlijke toekomstplanning is iets wat men niet alleen doet. De start van elk proces is dan ook het vormen van een steungroep rond de centrale persoon.

Een steungroep is een groep van mensen die een goede band hebben met de centrale persoon en die tijd willen investeren in de zoektocht naar

nieuwe mogelijkheden. Meestal zijn dat de ouders, broers en zussen, vrienden, kennissen en eventueel professionelen die zich vrijwillig en op lange termijn engageren. Deze groep kan in grootte sterk variëren. Deze groep mensen vormt de kern van elk Persoonlijk Toekomstplan en komt regelmatig samen om op het tempo van de centrale persoon antwoorden te zoeken op de drie belangrijke levensvragen en acties uit te stippelen om een leven in de samenleving mogelijk te maken.

Het vinden van een facilitator

Elk persoonlijk toekomstplan wordt in aanvang steeds ondersteund door een facilitator. De term facilitator is afgeleid uit het Engels, omdat het in één woord de essentie van de taak van de begeleider weergeeft. Het ook in het Nederlands gebruikte begrip 'faciliteren' betekent namelijk letterlijk 'iets mogelijk maken, ondersteunen. Een bekwame facilitator is iemand die geschoold is in de processen van persoonlijke toekomstplanning en er voldoende tijd kan in investeren.

Facilitators spelen vooral bij de opzet van een proces een belangrijke rol bij de organisatie van een steungroep, de begeleiding van mensen in het ontdekken van de dromen van de centrale persoon en de ondersteuning van het voortdurend proces van probleemoplossingen.

Naast kennis van de verschillende strategieën is vooral de basishouding van de facilitator van belang. Zo moeten zij het engagement aangaan om op zoek te gaan naar wat het beste is voor de centrale persoon, moet er een openheid zijn met betrekking tot het feit dat de persoon met een beperking (of bij jonge kinderen de ouders) de leiding hebben, moeten ze bereid zijn doelen na te streven die voor de persoon zelf heel relevant zijn. Kortom, facilitators zijn vooral mensen die vanuit een fundamenteel respect voor de ander zijn waardigheid en volwaardigheid persoonlijke toekomstplannen ondersteunen.

Wij, medewerkers van P.L.A.N. zijn steeds de facilitators die van start gaan. Onze doelstelling bestaat eruit de steungroep zo sterk mogelijk te maken, zodat zij het proces op langere termijn kunnen verderzetten. Indien de nood ertoe bestaat om het proces verder te laten faciliteren, gaan wij op zoek naar een vrijwillige facilitator in de buurt van de centrale persoon. Deze facilitators zijn dus geen betaalde beroepskrachten maar geëngageerde burgers die vrijwillig een proces bij hen in de buurt willen faciliteren. De achterliggende reden om te kiezen voor vrijwillige facilitators is het geloof in de capaciteiten die in onze samenleving aanwezig zijn (onder andere het engagement van mensen om mensen met een ondersteuningsnood een plaats te geven in hun buurt) en het

belang van een zo natuurlijk mogelijk netwerk rond mensen, met en zonder ondersteuningsnood.

Wanneer we personen met een ondersteuningsnood en hun netwerk sterker willen maken moeten we de continuïteit van deze processen ook in handen van het netwerk en de facilitators leggen en niet louter in handen van betaalde professionelen.

Deze vrijwilligers krijgen de kans een gratis opleiding te volgen, worden ondersteund door middel van intervisiemomenten, alsook door een medewerker van P.L.A.N. vzw die het eerste jaar en zolang als nodig samen met de facilitator de bijeenkomsten leidt.

Het maken van concrete afspraken

Tenslotte wordt er in elke opstartfase ook concrete afspraken gemaakt rond inhoudelijke aspecten zoals hoe kan de centrale persoon centraal gesteld worden, welke thema's kunnen er wel en niet aan bod komen als praktische zaken (waar, wanneer wordt er samen gekomen, ...)

Stap 2: het persoonlijk profiel

Tijdens deze fase worden er verschillende bijeenkomsten gepland met de centrale persoon en zijn steungroep waarop een aantal thema's besproken worden zoals levensgeschiedenis, relaties, capaciteiten, gerespecteerde sociale rollen ...

Het doel van deze bijeenkomsten is de centrale persoon goed te leren kennen door te luisteren naar verhalen en door het ontwikkelen van een gemeenschappelijke appreciatie van de talenten en capaciteiten van de centrale persoon.

Deze fase schetst een beeld van hoe de zaken nu zijn, het vertaalt het vakjargon en gaat op zoek naar een begrijpbare, gemeenschappelijke taal.

Stap 3: persoonlijke toekomstvisie

In een volgende fase wordt stil gestaan bij de toekomstdromen, wensen en verwachtingen van de centrale persoon.

Stap 4: persoonlijke toekomstplannen

Vertrekkend van de dromen en verwachtingen van de centrale persoon en geaard in het nu worden ideeën verzameld, wordt er nagedacht en gezocht naar mogelijke oplossingen en worden er ook concrete stappen gezet.

Stap 5: de opvolging

Vaak denkt men dat een persoonlijk toekomstplan bestaat uit het voorgaande: een aantal samenkomsten die resulteren in een uitgeschreven plan. Dit is echter pas het vertrekpunt, het 'zware werk' begint pas daarna: bij de daadwerkelijke uitvoering van het plan!

De kracht van een persoonlijk toekomstplan ligt net in de langdurigheid ervan. Enkel op die manier krijgt de persoon met een ondersteuningsnood een werkbaar instrument in handen om de controle over zijn eigen leven te behouden.

Een proces van persoonlijke toekomstplanning stopt pas wanneer de steungroep dit in gezamenlijk overleg aangeeft. Door ook rond het al dan niet verderzetten van het proces de hele groep te betrekken voorkomt men dat een proces al te vlug stopgezet wordt, wanneer een (bvb. voor de ouders) belangrijke stap is behaald of wanneer iemand weerstand voelt t.a.v. nieuwe stappen die genomen moeten worden, ...

In periodes waar alles goed gaat, komt de steungroep 2x op jaarbasis samen. Op die manier worden ook goede momenten samen gevierd (er wordt niet alleen samengekomen bij problemen: persoonlijke toekomstplanning is levensplanning, geen crisisinterventiesysteem) en blijft de groep als groep naar elkaar toe groeien.

P.L.A.N. vzw engageert zich om zolang de steungroep verder wil, zich ter beschikking te stellen voor elke vorm van advies. Indien het proces wordt gefaciliteerd door een vrijwilliger volgen we verder op door middel van intervisiemomenten. Indien de facilitator na verloop van tijd zijn engagement naar P.L.A.N. vzw en de steungroep stopzet, zoekt P.L.A.N. vzw naar een vervanger.

Verschillende strategieën zijn mogelijk

Persoonlijke toekomstplanning is – om het in een beeld uit te drukken - als een bedding van een rivier die er voor zorgt dat de rivier niet opdroogt en zijn weg verder kan zetten ... En net als een stroom komt ook het leven van mensen met beperkingen in 'rustige wateren', 'woelig water' en soms zelfs in een stroomversnelling ... Om deze natuurlijke variaties aan tempo, kracht en diepgang op te vangen, zijn er een aantal kortdurende strategieën ontwikkeld die op bepaalde momenten in een persoonlijk toekomstplan nieuwe energie kunnen bieden, of indien nodig, juist eerder rust en reflectie:

MAPS (Mc Gills Action Planning Systems)

Dit is een kortdurende strategie die ideaal is om op relatief korte tijd (1 tot 3 samenkomsten) zicht te krijgen op waar iemand met zijn leven naar toe wil. MAPS is ideaal in situaties waar het zinvol is even te 'stoppen' en tijd te nemen om stil te staan bij waar en wat men mee bezig is. Vandaar dat het een strategie is die vaak gebruikt wordt bij ouders van jonge kinderen die, eenmaal een diagnose gesteld, vlug in een stroomversnelling komen op allerlei vlakken en weinig de tijd nemen om even stil te staan en opnieuw voeling te krijgen bij hun wensen.

PATH (Planning Alternative Tomorrows with Hope)

PATH is net als MAPS een kortdurende strategie. In tegenstelling tot MAPS zet deze strategie echter niet in de eerste plaats aan tot reflectie en nadenken, maar wel tot actie. PATH is een strategie die op 1 bijeenkomst opnieuw 'beweging' kan krijgen in vastgelopen situaties: in situaties waarin er geen uitweg lijkt te zijn, waarin alle mogelijke denksporen al zijn gevolgd maar er niets verandert. PATH is ook een heel visuele strategie die door zijn tempo en werkwijze heel goed bruikbaar is bij adolescenten. Het is tevens de meest bruikbare strategie voor mensen die een pijnlijke levensgeschiedenis achter de rug hebben.

ELP (Essential Lifestyle Planning)

ELP is een strategie die ontwikkeld werd voor mensen met een ernstige ondersteuningsnood die opteren voor een leven in of gedeeltelijk in de zorg. Net als de andere strategieën vertrekt het van thema's als kwaliteit van leven en wordt het sociale netwerk heel intensief betrokken, maar in tegenstelling tot de andere strategieën vormen de professionelen en de voorziening in deze strategie een belangrijke derde partner. Veranderingen die via deze strategie verwezenlijkt worden richten zich ook meer op het verbeteren van de kwaliteit van leven 'hier en nu'.

Voorwaarden voor duurzame verandering

Zoals reeds aangegeven is de uitvoering van het plan op lange termijn vaak niet evident.

Opdat een persoonlijk toekomstplan iemand met een ondersteuningsnood effectief in staat stelt om de regie over het eigen leven te behouden en veranderingen teweeg te brengen, dient het veranderingsproces duurzaam zijn.

Beth Mount¹ ging op zoek naar criteria waaraan zo'n processen dienen te voldoen wil men effectief spreken over duurzame verandering (en deze voorwaarden vormen evaluatiecriteria voor P.L.A.N. vzw in de kwaliteitscontrole van de individuele processen):

Sterk verlangen tot verandering

Elk persoonlijk toekomstplan vertrekt met een sterk verlangen van de persoon met een ondersteuningsnood (of bij heel jonge kinderen van de wens van de ouders) naar verandering. Dit kunnen veranderingen zijn op één of meerdere levensgebieden: school, wonen, werken, netwerk, vrije tijd, ... maar kenmerkend is wel dat het telkens veranderingen zijn die niet zomaar eenvoudig te realiseren zijn: het zijn veranderingen die energie, tijd, kracht en steun van familie en vrienden vergen.

Enkel met een voldoende grote en sterke wens tot verandering slaagt een persoon met een handicap er in dit zoekproces te starten en weerstand (intern en extern) te overwinnen.

Het wakker houden van dit verlangen naar verandering is een belangrijke opdracht van de facilitator die zo'n proces ondersteunt. De kans dat de wens tot verandering afgezwakt wordt is namelijk reëel en dit zowel door het sociale netwerk (familie en vrienden) als door betrokken professionelen. Op zo'n momenten dient de facilitator resoluut de kant van de centrale persoon te kiezen en de wensen en verwachtingen "au serieux" te nemen en levendig te houden.

Een steungroep

"Everybody in this world today needs support of one kind or another. People need support to go ahead and do things whether this support comes from a good friend, parents, a social worker, or guardian. There is no person so independent in the world that they don't need anybody. We all need support, but with that support, we don't want somebody coming in and taking over our lives" (Michael J. Kennedy).

Persoonlijke Toekomstplanning doet men nooit alleen. Bij elk proces wordt er een steungroep gevormd die actiegericht is en zijn bestaansreden haalt uit de vraag van de centrale persoon. Hoe groter de diversiteit van de groep hoe krachtiger de groep en de mate waarin zij in staan zijn om de

¹ Mount, B., (1994). Benefits and limitations of personal futures planning. In: V.J. Bradley, J.W.Ashbaugh, & B.C. Blaney (Eds.), Creating individual supports for peoples wit developmental disabilities: A mandate to change at many levers. Baltimore: Brookes.

centrale persoon te beluisteren vanuit zijn gezichtspunt is recht evenredig met het krachtiger maken van de centrale persoon.

Netwerkbeheer en netwerkontwikkeling is een wezenlijk onderdeel van persoonlijke toekomstplanning. Bij sommige mensen is het eenvoudig om mensen te vinden die deel willen uitmaken van de steungroep, bij anderen is het natuurlijk netwerk soms zo verschrompeld dat het niet voor de hand ligt zelfs maar 1 of 2 andere personen te vinden die zich willen engageren, maar ook in zo'n situaties kan een persoonlijk toekomstplan opgestart worden. De grote en sterkte van de steungroep is geen criterium op zich om te starten, het bepaalt alleen het tempo waarmee het proces van start kan gaan.

Een belangenbehartiger

Een belangenbehartiger is iemand die de centrale persoon echt graag ziet en door het vuur wil gaan om een goed leven voor deze persoon te realiseren.

Zo'n belangenbehartiger is één van de garanties voor resultaat op lange termijn: hij of zij zorgt er voor dat de inspanningen niet verloren gaan door toeval of onoplettendheid.

De ervaring leert ons dat deze belangenbehartiger meestal iemand is uit het netwerk van de centrale persoon die heel dicht bij die persoon staat – meestal ouders of broer of zus. De ervaring leert ons ook dat professionelen niet direct een garantie zijn voor duurzaamheid. Processen zonder belangenbehartiger hebben grote kans tot stranden.

Een bruggenbouwer / netwerker

Om sociale inclusie te realiseren is het belangrijk om zo vlug mogelijk 'linken' te leggen met de gemeenschap waar de persoon woont. Bij kinderen en mensen die nog thuis wonen zijn deze linkers vaak nog spontaan aanwezig (via broers en zussen, ouders, burens, ...). Bij personen die vanuit de residentiële zorg de stap zetten naar een leven in de samenleving of bij mensen die verhuizen is het belangrijk dat er iemand in de groep de gemeenschap waar de centrale persoon woont goed kent en deze kennis in de groep brengt. Hij/zij ondersteunt de groep met zijn raad, tips, aanbrenge van vrijwilligers, tips voor praktische hulp en Hij/zij weet wie we moeten aanspreken om deuren te openen.

Een langdurig en productief proces

Een persoonlijk toekomstplan is een langdurig proces en een instrument in handen van de centrale persoon om zijn leven gedurende lange tijd op de rails te houden. Precies de garantie dat ze gedurende grote periodes in

hun leven kunnen terugvallen op hun groep en op een bekwame facilitator zorgt ervoor dat ze kunnen blijven veranderingen bewerkstelligen in hun leven en dus kunnen blijven groeien. Het proces speelt kort op de bal. Elke veranderingswens kan vrij snel gebeuren. Het leven valt niet meer stil.

Een bekwame begeleider van het proces

De kans op succes hangt ook sterk af van diegene die het proces ondersteunt. De rol van deze persoon werd reeds uitvoerig beschreven.

Een positieve kijk op de mogelijkheden van de centrale persoon.

Om een planningsproces gaande te houden dienen een aantal voorwaarden vervuld te worden, waarvan de meest belangrijke wellicht is dat alle deelnemers de bereidheid moeten hebben om zelf te evolueren en dat men in staat moet zijn om capaciteiten bij mensen met een beperking te zien. Het gaat immers om een zoektocht naar mogelijkheden en kansen in de centrale persoon, in de groep, in de samenleving, in de zorgverlenende organisaties....

Een persoonlijke kijk op een rijk leven in de samenleving.

In persoonlijke toekomstplanning wordt er steeds vertrokken vanuit een zoektocht naar een leven dat zich maximaal in de samenleving afspeelt. Het is een zoektocht naar een leven in de samenleving met ondersteuning op maat en op vraag en daardoor ook een zoektocht naar capaciteiten want sociale inclusie werkt niet vanuit beperktheden maar vanuit mogelijkheden, interesses en capaciteiten.

Een flexibele organisatie

De kans op duurzame veranderingen verhoogd wanneer ten minstens één zorgverlenende organisatie het proces actief wil ondersteunen, zich engageert om via hun ondersteuningsplan het actieplan mee te implementeren en bereid is om ook de eigen organisatie aan te passen

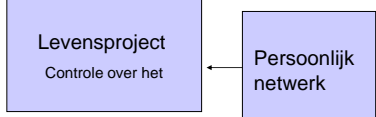
Om de implementatie van een individueel plan te garanderen is het belangrijk dat de zorgverlenende organisaties betrokken zijn. Maar minstens even belangrijk is dit omdat dit effect resorteert op het veranderingsproces binnen de hulpverlenende organisaties. Zij maken dan op een geleidelijke manier de paradigma-omslag mee.

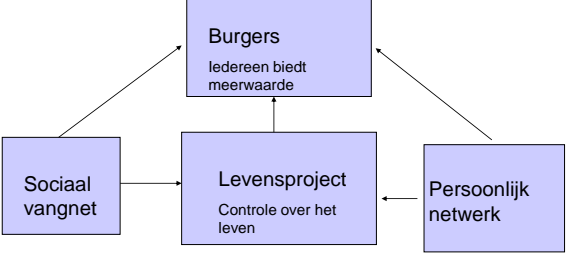
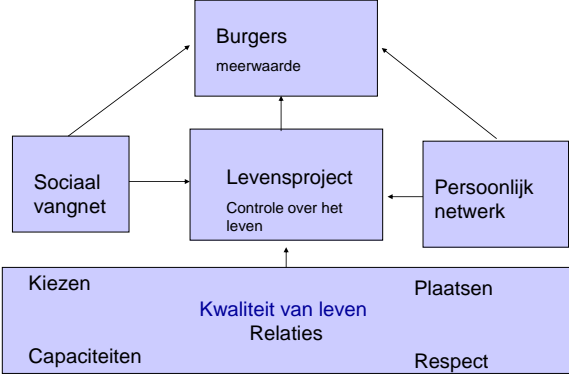
Invloed op macroniveau

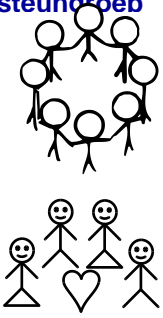
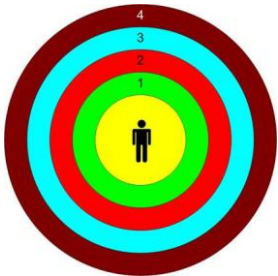

Elk individueel proces heeft naast zijn invloed op mesoniveau (diensten en organisaties) ook een invloed op macroniveau.

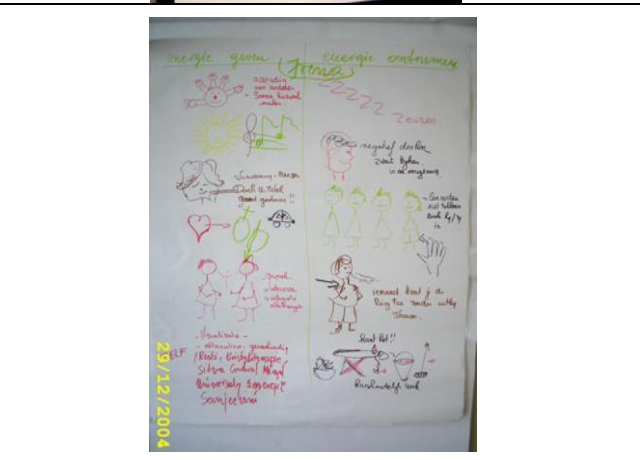
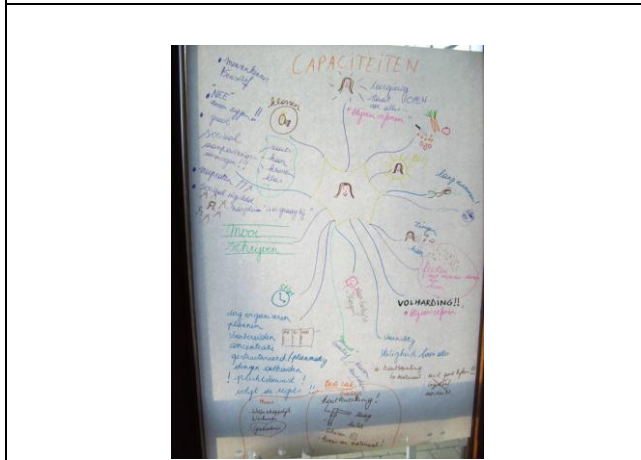
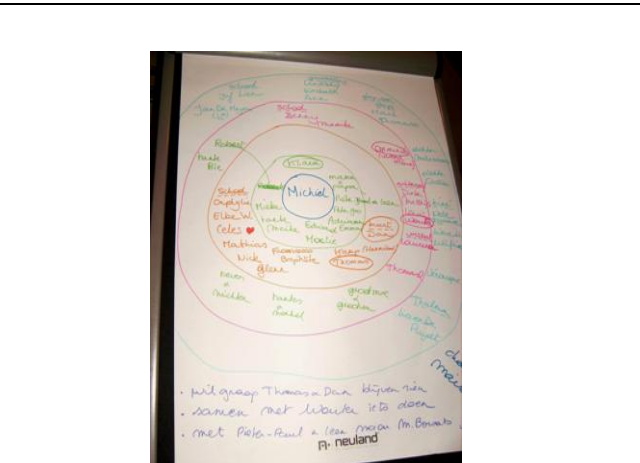
Door mensen uit de samenleving te betrekken in steungroepen rond één persoon uit hun buurt of straat krijgen zij een ander zicht op mensen met een beperking. Door bruggenbouwers te betrekken realiseren we veranderingen in gemeenten en steden. Door opmerkingen en vaststellingen te bundelen en te signaleren aan de betrokken overheden en door wetenschappelijk onderzoek van de verschillende processen willen we ook het beleid beïnvloeden.

Een power point presentatie

<p>Persoonlijke Toekomstplanning</p> <p>Een project van P.L.A.N. vzw</p> <p>in opdracht van het Vlaams gebruikersoverleg voor Personen met een handicap</p> <p>en met de financiële steun van het Vlaams Agentschap voor Personen met een handicap</p>	<p>P.L.A.N.</p> <p>Doel: kwaliteit van leven bij mensen met een ondersteuningsnood zo hoog mogelijk brengen</p> <ul style="list-style-type: none">• Individueel niveau: PTP• Mesoniveau: vorming, studiedagen,...• Macroniveau: communitybuilding
<p>P.L.A.N.</p> <p>Doel: kwaliteit van leven bij mensen met een ondersteuningsnood zo hoog mogelijk brengen</p> <ul style="list-style-type: none">• Individueel niveau: PTP• Mesoniveau: vorming, studiedagen,...• Macroniveau: communitybuilding	<p>P.L.A.N.</p> <p>Doel: kwaliteit van leven bij mensen met een ondersteuningsnood zo hoog mogelijk brengen</p> <ul style="list-style-type: none">• Individueel niveau: PTP• Mesoniveau: vorming, studiedagen,...• Macroniveau: communitybuilding
	

	
	<h2 style="color: #008080;">Een goed leven</h2> <p>Mathijs, Linde, Björn, Thomas, Pieter, Klaus, Marjolein, Bart, Koen, Lotte, Kristina, Chris, Anton, Thijs, Davy, Remi, Ellen, Carine, Michiel, Lara, Nick, Antoinne, Marianne, Els, Jan, Rudy, Ben, Karel, Danny, Cindy, Gregory, Frea, Jordi, Sam, David, Ine, Jeroen, Tom, Michael, Andy</p> <p>....</p>
<h2 style="color: #008080;">2. Het project Persoonlijke Toekomstplanning</h2>	<h3 style="color: #008080;">Persoonlijke Toekomstplanning : voor wie?</h3> <ul style="list-style-type: none"> - Leeftijd en aard van de beperking speelt geen rol - Personen met een vraag tot verandering OF die bewust willen stilstaan bij het maken van keuzes

<p>Persoonlijke Toekomstplanning : concreet</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5 stappen : <ul style="list-style-type: none"> - Opstartfase - Het persoonlijk profiel - Persoonlijke toekomstvisie - Persoonlijke toekomstplanning - Opvolging 	<p>Persoonlijke Toekomstplanning : concreet</p> <p>stap 1 : de opstartfase :</p> <p>Het vormen van een steungroep</p> <p>Het maken van concrete afspraken</p>
<p>Het vormen van een steungroep</p> <p>Doe je met een groep mensen</p> <p>Mensen die vragen stellen, tijd nemen om te luisteren en zo een antwoord vinden op de vraag : ‘wat is voor hem of haar een goed leven ?’</p> 	<p>Maken van concrete afspraken</p> <p>persoon met een ondersteunings- nood staat <i>centraal</i> en is <i>aanwezig</i></p>
<p>Persoonlijke Toekomstplanning : concreet</p> <p>stap 2 : het persoonlijk profiel</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wie is de centrale persoon ? <p>Aan de hand van een aantal thema's :</p> <ul style="list-style-type: none"> - Levensgeschiedenis - Relaties - Capaciteiten - Kiezen - Energie - plaatsen <ul style="list-style-type: none"> - Voldoende tijd nemen als steungroep om een gemeenschappelijk beeld op te bouwen van de centrale persoon is heel belangrijk 	

Persoonlijke Toekomstplanning : concreet

stap 3 : persoonlijke toekomstvisie

- **Wat wil de centrale persoon ?**

wat zijn de dromen, toekomstverwachtingen, wensen van de centrale persoon op vlak van wonen, school of werken, vrijetijd en relaties

de termijn wordt bepaald door de centrale persoon en de steungroep

	<p>Persoonlijke Toekomstplanning : concreet</p> <p>stap 4 : persoonlijke toekomstplan Actie !!</p> <ul style="list-style-type: none"> - wat kunnen we doen, hoe kunnen we de centrale persoon zijn of haar dromen mee helpen realiseren ? Wat en wie hebben we daarvoor nodig ? - Steungroep is hier in eerste instantie een mee-denkgroep. Voor de realisatie wordt beroep gedaan op alle middelen aanwezig in de buurt, de gemeente, het gewone zorgcircuit en indien nodig het buitengewone zorgcircuit 		
<p>Persoonlijke Toekomstplanning : concreet</p> <p>stap 5 : opvolging</p> <ul style="list-style-type: none"> - Proces op lange termijn - PTP stopt niet bij het uitschrijven van een actieplan - Steungroep blijft samenkomen, minstens 2x/jaar 	<p>Persoonlijke Toekomstplanning : de ondersteuning</p> <ul style="list-style-type: none"> - De PLAN-medewerkers blijven ter beschikking - Er is een intervisiesysteem voor de facilitatoren - Facilitatoren kunnen gratis vorming en bijscholing krijgen 		
<p>P.L.A.N. medewerkers: wat doen we wel en niet?</p> <table border="0"> <tr> <td style="vertical-align: top;"> <p>WEL</p> <ul style="list-style-type: none"> • steungroep vormen • persoon centraal houden • positieve sfeer bewaken • Alle kennis rond centrale persoon samenbrengen • Netwerk sterker maken </td> <td style="vertical-align: top;"> <p>NIET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Expert zijn in ASS, NAH,... • Handelingsplanning • Uitgebreide kennis van de sociale kaart • Trajectbegeleiding, ambulante begeleiding,... </td> </tr> </table>		<p>WEL</p> <ul style="list-style-type: none"> • steungroep vormen • persoon centraal houden • positieve sfeer bewaken • Alle kennis rond centrale persoon samenbrengen • Netwerk sterker maken 	<p>NIET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Expert zijn in ASS, NAH,... • Handelingsplanning • Uitgebreide kennis van de sociale kaart • Trajectbegeleiding, ambulante begeleiding,...
<p>WEL</p> <ul style="list-style-type: none"> • steungroep vormen • persoon centraal houden • positieve sfeer bewaken • Alle kennis rond centrale persoon samenbrengen • Netwerk sterker maken 	<p>NIET</p> <ul style="list-style-type: none"> • Expert zijn in ASS, NAH,... • Handelingsplanning • Uitgebreide kennis van de sociale kaart • Trajectbegeleiding, ambulante begeleiding,... 		

Vragen en antwoorden

1. Hoe is jullie werking eigenlijk ontstaan?
De persoonlijke toekomstplanning is eigenlijk ontstaan aan de RUG binnen de vakgroep orthopedagogiek. Onder meer Martine Boone is een stuwende kracht geweest om het project verder uit te bouwen. Uiteindelijk heeft het Vgph op aansturen van het Vaph beroep gedaan op ons om onze kennis en expertise ter beschikking te stellen. Zo is de VZW P.L.A.N. ontstaan.
2. Hoe zien jullie uw rol als professionelen?
Wij als professionelen zijn eigenlijk niet zo belangrijk. Wij zijn trouwens ook niet met zovelen. Uiteindelijk is het er ons om te doen alle verantwoordelijkheid in handen te geven van de persoon zelf met handicap en zijn netwerk. De steungroep is voor ons zeer belangrijk. Elke professioneel bij ons vormt steeds een duo met een vrijwilliger. Het is de bedoeling dat de vrijwilliger uiteindelijk de verantwoordelijkheid overneemt. Dit is niet altijd een even gemakkelijke oefening. Toch mag ik zeggen dat we er reeds in geslaagd zijn een beperkte pool van vrijwilligers uit te bouwen.
Verder zijn wij als professionelen geen experts in handicaps of beperkingen, in zorg, sociale kaart of beleid... Men mag ons eerder omschrijven als experts in de persoon.
3. Welk is de gemiddelde kostprijs van een individueel project?
De gemiddelde kostprijs van een project is ongeveer € 100 per jaar of € 25 per kwartaal. Wij zijn verplicht deze bijdrage te vragen omdat wij uiteindelijk met weinig middelen moeten toekomen. Er zijn personen die meer kunnen betalen en die dat ook doen. Er zijn ook personen die dat niet kunnen betalen en die dat dan ook niet doen.
4. Hoeveel personen hebben jullie eigenlijk in begeleiding?
In totaal ongeveer 200 personen. Ongeveer 30% van onze begeleidingen lopen in samenwerking met voorzieningen. In dit laatste geval spreken we eigenlijk van E.L.P. Als we deze personen aftrekken komen we tot ongeveer 150 begeleidingen.
5. Welk is de gemiddelde tijdsduur van een begeleiding?
Het is heel moeilijk om een tijdsduur aan te geven. Zeker is dat het een proces is dat langzaam verloopt. Meestal duurt het één tot twee jaar voor er verandering op gang komt. Hoe jonger men is, hoe intensiever de begeleiding gebeurt en hoe langer ze ook duurt.
6. Werken jullie ook met volwassen personen met een handicap die in een voorziening verblijven? Hoe staan, jullie in dit geval tegenover de interdisciplinaire teams in de voorziening?

12/04/2008

Algemene vergadering Fovig

~ 36 ~

Voorzitter: Toon Callewaert, H. Consciencelaan 3, 8540 Deerlijk. Tel.: 056/327712. E-mail: toon.callewaert@telenet.be

Secretariaat: Luc De Vos, Tweebekenstraat 4, 9052 Zwijnaarde. Tel. : 09/2211589. Fax: 09/2211589. Gsm: 0479/337684.

E-mail: ldv.zwyn@skynet.be

Er zijn processen die lopen in samenwerking met de voorzieningen. Het interdisciplinaire team wordt dan betrokken. Soms gaan wij dan met de steungroep of een deel van de steungroep naar de voorziening. Soms stoot men op veranderingen die wenselijk zijn binnen de voorziening. Dit is niet altijd even eenvoudig. Toch hebben we voorbeelden waar we samen het individueel handelingsplan bewerkt en bijgestuurd hebben.

Samenwerking is echter niet altijd gemakkelijk. We hebben ook reeds meegemaakt dat de voorziening stelde dat ze haar personeel niet ter beschikking kon stellen voor een project zoals het onze.

Samenwerking is ook niet altijd nodig of wenselijk. Wanneer de vragen naar verandering uitsluitend te maken hebben met het verblijf binnen de voorziening dan komen wij principieel niet tussen.

7. Doen jullie alleen aan loopbaanplanning? Is verblijfsplanning vaak niet het eerste en belangrijkste punt?

Verblijfsplanning is vaak een heel belangrijk en voornaam punt. Er is ook de loopbaanplanning. Daar zijn wij dikwijls een stuk mee bezig. Onze tussenkomst heeft echter principieel betrekking op meer dan de loopbaan. Het is het hele leven dat ons interesseert, de totaliteit van het dagelijkse, menselijke leven. De loopbaan en het verblijf in een voorziening zijn hier onderdelen van.

8. Welk is het onderscheid met trajectbegeleiding?

De trajectbegeleiding gebeurt meer in een één-één relatie. Men werkt er minder met een steungroep. De professionaliteit wordt er sterker beklemtoond. Bij ons staat de persoon met zijn netwerk centraal. De professioneel staat op de achtergrond. Het werken met een steungroep is bij ons essentieel.

9. Wanneer is persoonlijke toekomstplanning nodig en wanneer niet?

Persoonlijke toekomstplanning kan aangeraden worden wanneer er verandering nodig is, wanneer er iets schort, wanneer de persoon met handicap zich niet gelukkig voelt. Wanneer alles goed loopt en wanneer de persoon met handicap zich gelukkig voelt dan heeft het weinig zin om met P.L.A.N. voor de dag te komen.

10. Hebben jullie enig idee over de effecten die jullie bereiken?

Wij hopen dat we uiteindelijk enig effect ressorteren voor de persoon zelf. Vaak wordt men zich bewuster van wie men is en wat men eigenlijk wil.

Vaak zien we dat het ook gemakkelijker wordt voor de persoon zelf en voor de ouders. Beiden krijgen het gevoel er niet meer alleen voor te staan. De ouders kunnen iets gemakkelijker loslaten.

11. Welk is de betekenis van de afkorting P.L.A.N.?

De betekenis van de afkorting heeft eigenlijk weinig belang. Eigenlijk

hadden we gewoon Plan willen noemen. Maar deze naam was reeds in gebruik en zo zijn we op zoek moeten gaan naar een afkorting om in orde te kunnen zijn met de regelgeving voor VZW's en als organisatie erkend te kunnen worden.

12. Dragen jullie soms ook bij tot opname in een voorziening?

Dit gebeurt. Het gebeurt vaak dat wij de mensen aanmoedigen om zich aan te melden op wachtlijsten. Wij wijzen hen uitdrukkelijk op het belang hiervan. Net zoals jullie worden wij hier met onze onmacht geconfronteerd om iets concreet te doen aan het tekort aan opvang en zorg.

13. Is er registratie bij het VAPH nodig om door plan geholpen te kunnen worden?

Dit is niet echt noodzakelijk. Toch is er ergens een bepaling die zegt dat een bepaald percentage van de personen die wij begeleiden moet geregistreerd zijn bij het Vaph. Dit percentage is echter niet zo belangrijk.

14. Hoe kan men zo'n proces van persoonlijke toekomstplanning verder laten lopen?

Tot nu toe hebben we nog geen personen moeten loslaten. Het is onze bedoeling dat de opgezette processen in gang blijven en verder lopen. Wij hopen dat uiteindelijk de steungroep en de vrijwilliger de verantwoordelijkheid overneemt. De vrijwilliger komt uiteindelijk alleen nog op intervisie. Wij hopen dat de processen op deze manier voldoende lang zullen gecontinueerd worden.

15. Bieden jullie ook zorg op maat onder de vorm van een persoonlijk of individueel handelingsplan? Doen jullie dit wel of niet? Waarom moet er een onderscheid gemaakt worden met het individueel handelingsplan? Daar zou toch geen onderscheid mogen zijn? Is dit voor de gebruiker niet het zoveelste nieuwe dat er nog eens bij komt? Hoe kunnen wij op den duur nog het bos zien door de bomen? Is dit niet het zoveelste avontuur waartoe men de gebruiker tracht te bewegen? Wat brengen jullie uiteindelijk bij aan levenskwaliteit en levensverwachting?

Ideaal zou zijn dat er geen onderscheid is met het individueel handelingsplan dat ontwikkeld wordt in het kader van de zorg wanneer onze bekommernissen en zorgen samenvallen. Soms gaan we aardig in deze richting. Soms hebben onze processen met deze professionele planning niet zoveel te maken.

Zijn we de zoveelste nieuwigheid bij? Wie weet? Zullen we zelf voldoende lang blijven bestaan? Wie weet? In elk geval hopen we in de korte tijd dat we bezig zijn hier en daar de persoon en zijn omgeving te hebben kunnen versterken.

16. Hoe bereiken jullie de gebruikers? Hoe raken jullie bekend?

Ook dit is niet zo eenvoudig. Hoe raak je bekend? Hoe leert het brede publiek je kennen? Eén van onze laatste bekendmakingacties is verlopen via de personen geregistreerd op de centrale wachtlijsten. Alle personen hier aangemeld zouden recent een folder van de VZW P.L.A.N. hebben ontvangen. Mijn aanwezigheid hier is hopelijk ook een kleine bijdrage geweest om onze VZW wat meer bekendheid te geven. Alhoewel hier waarschijnlijk overwegend personen aanwezig zijn die onze VZW niet nodig zullen hebben.

Verslag : Luc De Vos
Secretaris